

УДК 378.147:62

О. В. ШАНДИБА

м. Харків

ev25@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СИСТЕМНОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті розглянуто концептуальні засади системної післядипломної освіти в галузі промисловості. Показано, що сучасна концепція системної післядипломної освіти фахівців у галузі промисловості, визначаючи головну мету, принципи, положення, напрямки та завдання розвитку відповідної освітньої системи, повинна орієнтується на вимоги ринку праці інноваційної промисловості та світовий поріг знань, забезпечувати конкурентоздатність фахівців на цьому ринку. Відзначено, що система повинна бути оптимізована по функціям, організаційній структурі, змісту, формам і методам навчання, матеріально технічному забезпеченні.

Ключові слова: концептуальні засади; галузева система; післядипломна освіта; підвищення кваліфікації.

Сучасні тенденції економічного зростання суспільства та потреби промислового розвитку обумовлюють необхідність вирішення низки проблем, серед яких визначення професійного післядипломного навчання як обов'язкової невід'ємної складової частини професійної діяльності громадян та забезпечення гарантованих державою умов для такого навчання. Багатоаспектність функцій і завдань післядипломної освіти, що реалізуються відповідними навчальними закладами, актуалізують необхідність визначення концептуальних основ безперервного професійного зростання громадян, постійного оновлення напрямів, змісту та форм навчання відповідно до потреб економічного й соціального розвитку України.

Розвиток післядипломної освіти в галузі промисловості має спиратися на:

- розробку необхідної нормативно-правової бази, що сприятиме функціонуванню й подальшому розвитку системи післядипломної освіти в галузі промисловості;
- формування змісту професійного навчання та організація навчального процесу відповідно до потреб розвитку промисловості на основі впровадження результатів сучасних наукових досліджень;
- упорядкування, доповнення до цілісності та оптимізація мережі навчальних закладів післядипломної освіти в галузі шляхом поєднання галузевого принципу організації післядипломної освіти з широкою міжгалузевою та регіональною кооперацією та врахування соціаль-

но-економічного розвитку промисловості й держави в цілому;

- розширення професійного профілю під час отримання другої вищої освіти та підвищенні кваліфікації фахівців шляхом внесення відповідних пропозицій до існуючого переліку спеціальностей та спеціалізацій з урахуванням потреб галузі промисловості;
- залучення професорсько-викладацьких та наукових кадрів вищої школи, академічної й галузевої науки, провідних фахівців до навчального процесу в системі післядипломної освіти;
- забезпечення єдності та дієвості управління й регулювання діяльності всіх елементів системи післядипломної освіти;
- широкого використання вітчизняного та зарубіжного досвіду в сфері професійної підготовки.

Сутність післядипломної освіти визначено Законом України «Про вищу освіту» (ст. 10): «Післядипломна освіта – спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду» [5].

Наявна Концепція державної промислової політики [2] визначає напрямки розвитку промисловості на ближню та середньо термінову перспективу й тим самим задає обриси потреб у професійних кадрах. У той же час, не дивлячись на наявність значної кількості законодавчо-нормативних актів [1, 3, 4, 5] та

наукових робіт [6], концепція розвитку інноваційної післядипломної освіти в промисловості, яка б визначала цілі та завдання у справі розвитку професіоналізму кадрового потенціалу, вдосконалення функціонування галузевої системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців для професійної діяльності у промисловості, не створена.

Метою статті є викладення концептуальних засад системної післядипломної інноваційної професійної освіти в галузі промисловості.

Галузева система післядипломної освіти має за мету професійне навчання фахівців, які відзначатимуться:

- здатністю запроваджувати цінності демократичної, правової держави;
- креативністю;
- професійними вміннями та навичками, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях, критичному мисленні, здатності застосовувати наукові надбання на практиці.

Ця система повинна забезпечувати задоволення індивідуальних потреб громадян в особистісному та професійному зростанні, а також потреби галузі в кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно й відповідально виконувати посадові функції, впроваджувати у виробництво новітні технології, сприяти подальшому соціально-економічному розвитку суспільства.

Основними принципами організації інноваційної післядипломної освіти є:

- гуманізація, демократизація, науковість, єдність, комплексність, диференціація, інтеграція, неперервність та наскрізність;
- органічна єдність із системою розвитку промисловості, зв'язок із процесом ринкових перетворень, різних форм власності та господарювання;
- орієнтація на світові пороги знань, актуальні та перспективні сфери трудової діяльності згідно з попитом на ринку праці;
- відповідність державним вимогам та світовим освітнім стандартам;
- упровадження модульної системи навчання з урахуванням індивідуального підходу до кожної особи.

Післядипломну освіту слід розглядати не тільки як систему підвищення кваліфікації та перепідготовки дипломованих спеціалістів, а

і як форму інноваційної освіти кадрів промисловості, виходячи з їх індивідуальних потреб – у здобутті певних знань, виробленні навичок і умінь, особистісному й професійному зростанні.

У той же час післядипломна освіта як система навчання кадрів промисловості зможе бути ефективною лише за умов, коли вона спиратиметься на найголовніший принцип – оперативно й максимально повно забезпечувати потреби суспільства, галузей і окремих фахівців.

Виходячи з вимог системного підходу, можна встановити, що головними складовими побудови системи повинні бути:

- достатня функціональність та потужність;
- формування її як обслуговуючої підсистеми системи інноваційного промислового розвитку суспільства;
- забезпечення конкурентоздатності в умовах глобалізації та відкритості ринку.

Серед завдань системи післядипломної освіти, що мають бути вирішеними, основними є:

- приведення обсягів та змісту перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у відповідність із поточними та перспективними потребами галузі;
- формування змісту навчання, виходячи з його цільового спрямування, посадових обов'язків фахівців, попередньо здобутої ними освіти, досвіду діяльності, індивідуальних інтересів і потреб громадян;
- застосування сучасних навчальних технологій, що передбачають диференціацію, індивідуалізацію, запровадження дистанційної, очно-заочної та екстернатної форм навчання;
- розробка та постійне вдосконалення змісту післядипломної освіти;
- забезпечення органічної єдності системи підготовки фахівців та потреб ринку праці;
- оптимізація мережі навчальних закладів системи інноваційної післядипломної освіти на засадах поточного та стратегічного планування потреб у професійному навчанні фахівців.

Завдання мають вирішуватися на основі вдосконаленої нормативно-правової бази загальнонаціональної та галузевої систем підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців.

В основу підвищення кваліфікації, перепідготовки фахівців та інших форм післядипломної освіти закладаються нова система інженерних знань [7], новітні технології, які стимулюють зацікавлене ставлення слухачів до теоретичних знань та передового досвіду, відбивають у формах і методах навчання цілісний та загальний зміст професійної діяльності, сприяють засвоєнню ефективних способів вирішення фахових проблем.

Зміст післядипломної освіти визначається на основі вимог промисловості й суспільства до кадрового забезпечення галузей господарства, до засобів, форм і методів професійної діяльності на основі освітньо-професійних програм відповідного напряму та включає широкий спектр фахової, соціальної, економічної, правової, організаторської підготовки фахівців. Навчання забезпечує поєднання фундаментальності науково-теоретичного матеріалу з практичною спрямованістю у вирішенні конкретних завдань розвитку відповідних галузей.

Зміст післядипломної освіти формується з урахуванням галузевої та рівневої специфіки за такими напрямками:

- соціально-економічний (філософія, соціологія, культурологія, українознавство, етика, екологія, право, економіка, менеджмент, інформаційні технології, іноземна мова тощо);
- психолого-педагогічний (загальна, вікова, соціальна, професійна психологія, педагогіка, акмеологія тощо);
- науково-теоретичний (актуальні проблеми розвитку науки, культури, освіти та промислового виробництва);
- практично-прикладний (здобуття певних знань, умінь та вироблення навичок, особистісне та професійне зростання);
- методичний (за фахом та посадовими категоріями);
- управлінський (за галуззю та посадовими категоріями).

Перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється післядипломна освіта, встановлюється згідно з переліком напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями.

Зміст післядипломної освіти регламентується державними стандартами, навчальними планами, програмами та іншими нормативними документами органів державного управління освітою та промисловістю. Післядипломна освіта завершується державною атестацією та присвоєнням кваліфікації відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Навчальні плани та програми розробляються закладами післядипломної освіти з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти і науки України, Національної академії наук України та Міністерства промислової політики України й затверджуються в установленому порядку.

Виходячи з підвищеної категорії складності роботи, навчальне навантаження викладачів системи післядипломної освіти може бути зменшено відповідно до контингенту слухачів. Обсяги навчального навантаження повинні регулюватися спеціальним положенням.

Терміни, періодичність навчання, обсяги навчального часу в системі післядипломної освіти встановлюються закладами післядипломної освіти, згідно з відповідними нормативними документами та державними стандартами освіти за погодженням із замовником, відповідно до обраних форм і видів навчання, а також порядку й періодичності атестації фахівців відповідної галузі.

Навчальний процес в закладах післядипломної освіти повинен будуватися на прогресивних професійних та педагогічних технологіях, досягненнях науки й практики. В післядипломній освіті застосовуються денна, заочна, вечірня, дистанційна форми навчання та поєднання цих форм. Особливою формою навчання осіб, які мають відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень, є екстернат.

Підвищення науково-професійного рівня з метою опанування вітчизняними й світовими досягненнями в певній галузі знань, реалізації завдань наукової діяльності забезпечується через навчання в аспірантурі, докторантурі та інших прирівняних до них форм підготовки наукових кадрів, а також через стажування в наукових та науково-навчальних, науково-навчально-проектних та науково-навчально-проектно-виробничих центрах.

Перепідготовка, спеціалізація, підвищення кваліфікації, стажування, інші форми фа-

хового зростання, а також навчання в аспірантурі та докторантурі іноземних громадян здійснюються на підставі міжнародних угод різних рівнів та інших нормативно-правових актів в установленому порядку.

Гнучкість, динамічність, варіативність й адаптивність післядипломної освіти забезпечується завдяки функціонуванню різноманітних організаційних форм, що включають: перепідготовку, підвищення кваліфікації, спеціалізацію, стажування, навчання в аспірантурі та докторантурі, а також відповідною організацією навчально-виховного процесу.

Післядипломну освіту забезпечують вищі навчальні заклади післядипломної освіти, структурні підрозділи вищих навчальних закладів відповідного рівня акредитації, центри, спеціалізовані курси, які функціонують на базі Міністерства промислової політики України та окремих підприємств, наукові, науково-методичні, методичні установи, професійно-технічні навчальні заклади освіти, які здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку робітничих кадрів; відповідні підрозділи в організаціях та на підприємствах. Очевидно, що система післядипломної професійної освіти повинна бути доповнена Академією генеральних конструкторів для підготовки фахівців, здатних формувати й реалізовувати галузеутворюючі, макроекономічні та глобальні технології.

Освітня діяльність в системі післядипломної освіти може здійснюватися закладами різних форм власності, що можуть створюватися юридичними та фізичними особами в установленому порядку відповідно до галузевих та регіональних потреб.

Система управління післядипломною освітою будується відповідно до законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» і поєднує централізовані та децентралізовані форми керівництва фаховим зростанням спеціалістів на рівні регіонів, областей та районів.

Загальним координуючим центром післядипломної освіти є Міністерство освіти і науки України, яке співпрацює у цьому напрямі з Міністерством промислової політики України, Академією наук України та галузевими академіями, що мають у своєму підпорядкуванні відповідні навчальні заклади та

підрозділи, а також з мережею галузевих державних і недержавних закладів післядипломної освіти.

Отже, післядипломна освіта повинна розглядатися як одна із пріоритетних в державі, оскільки вона безпосередньо пов'язана з перспективами інноваційного, економічного розвитку та соціальної стабільності суспільства.

Сучасна концепція системної післядипломної освіти фахівців у галузі промисловості, визначаючи головну мету, принципи, положення, напрямки та завдання розвитку відповідної освітньої системи, повинна орієнтуватися на вимоги ринку праці інноваційної промисловості та світовий поріг знань, забезпечувати конкурентоздатність фахівців на цьому ринку. Через це система має бути оптимізована за функціями, організаційною структурою, змістом, формами та методами навчання, матеріально-технічному забезпеченні.

Заклади післядипломної освіти, незалежно від їх статусу, підпорядкування і форм власності, повинні забезпечувати якість освіти відповідно до вимог державних і світових стандартів освіти.

У подальшому концептуальні основи повинні бути конкретизовані кількісними характеристиками післядипломної освіти та розробкою цільової комплексної програми післядипломної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників промисловості.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34. – 451 с.
2. Указ Президента України «Про Концепцію державної промислової політики». – 2003. – № 102.
3. Закон України «Про професійно-технічну освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 32. – 215 с.
4. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 12. – 165 с.
5. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – 134 с.
6. Шандиба О. В. Методична система навчання технічних дисциплін генеральних конструкторів у післядипломній підготовці: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / О. В. Шандиба. – Харків, 2010. – 217 с.
7. Тернюк Н. Э. Конкретизированная система ноосферных знаний: материалы 13-й международной междисциплинарной научно-практической конференции [«Современные проблемы науки и образования»], (Одесса, 26 апреля – 05 мая 2013 г.). – Х. : Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина, 2013. – С. 120–136.

E. SHANDYBA
Kharkiv

CONCEPTUAL FRAMEWORK OF COMPREHENSIVE POSTGRADUATE EDUCATION OF SPECIALISTS IN INDUSTRIAL FIELD

The conceptual framework of comprehensive postgraduate education of specialists in industrial field is considered. The main goals, principles, ideas, conditions, lines and tasks of consistent improvement of institutional structure, subject matter, modes and methods of training are determined.

Key words: conceptual framework; branch system; postgraduate education; advanced professional training.

Е. В. ШАНДЫБА
г. Харьков

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ СИСТЕМОГО ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОТРАСЛИ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

В статье рассмотрены концептуальные основы системного последипломного образования в отрасли промышленности. Показано, что современная концепция системного последипломного образования специалистов в отрасли промышленности, определяя главную цель, принципы, положения, направления и задачи развития соответствующей образовательной системы, должна ориентироваться на требования рынка труда инновационной промышленности и мировой порог знаний, обеспечивать конкурентоспособность специалистов на этом рынке. Отмечено, что система должна быть оптимизирована по функциям, организационной структуре, содержанию, формам и методам обучения, материально-техническому обеспечению.

Ключевые слова: концептуальные основы; отраслевая система; последипломное образование; повышение квалификации.

Стаття надійшла до редколегії 10.10.2015

УДК 378.14+37.025+316.77:659.443/.446

Г. М. ГИЧ
м. Миколаїв
galina.gych1@gmail.com

СТОРИТЕЛІНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗНЗ

У статті розглядається проблема впровадження у практику роботи вчителів мови і літератури сторітелінгу як інноваційної перспективної методики формування мовної компетентності учнів середньої школи. Сторітелінг розглядається спеціалістами як методика, за допомогою якої не тільки удосконалюється мовна компетентність учнів, але вона також може бути використана у якості аудіальної форми навчання: один учень розповідає свою історію, а інші учні – слухають. Ця методика дозволяє реалізовувати процес навчання в загальноосвітніх установах на принципово інших методичних підходах з широким використанням мультимедійних форм подачі навчального матеріалу. Розглянуто правила, особливості, види, форми та інші методичні характеристики сторітелінгу, позначені основні елементи цифрового «розповідання історій», також названі основні програмні засоби створення цифрового сторітелінгу.

Ключові слова: мовна компетентність учнів, сучасні методики навчання, аудіальні методи навчання, сторітелінг, цифровий сторітелінг.

Актуальність означеної теми визначається потребами сучасного українського освітнього процесу й основними програмними документами щодо реформи загальноосвітньої школи, які зумовлюють роботу над подальшим удосконаленням системи вивчення української мови, пошук шляхів формування й розвитку мовних і мовленнєвих (у системі інших освітніх) компетентностей.

Інформаційна цивілізація принесла нові можливості та очікування, методи і технології, але разом з тим вона ж витісняє на периферію донедавна сакралізовані орієнтації, практики, продукти та оцінювальні критерії. Для одних людей це співмірно культурній катастрофі, для інших – свідчення безупинності прогресу. У кожного своя правда і свої аргументи. Людство вступило в нову культу-